

sének körülményeit, amiről csak szóbeszédből látszanak tudni. Ugyanebben a fejezetben az alprefektusnő lánya egy értelmetlennek tetsző monológot ad elő, ám „látszott rajta, nemrég még tükör előtt gyakorolta, mit és milyen tartással fog mondani”. Pochorilesről pedig halála előtt kiderülni látszik, hogy ő árulta el Korkodust:

Jó lett volna idejében megtudni, ki volt az.

Én mindig is azt hittem, te voltál az, Pochoriles. Mondd meg, ha tévedek.

Szóval te azt gondold. Mért nem szóltál nekem erről soha?

Gondoltam, miért szólnék, biztos te is tudod.

Most, hogy ez az ember idejött, az egész újra eszembe jutott. Mert az ember tesz ezt, tesz azt, és ahogy telik-múlik az idő, kimegy a fejből. [...]

Akkor is, mondom, legalább volt néhány évod, amikor egyáltalán nem gondoltál az egészre. Biztos megérte.

Nem érte meg. Látod, egyszer, a végén úgyis minden újra eszedbe jut. Akkor aztán azt kívánod, hogy bár már a reggelt se érnéd meg.

Ezen beszélgetés nyomán már helytállóbbnak látszik ezúttal nem szöveg-, hanem pszichológiai effektust látni az inkonzisztenciákban, amely emlékezet és felejtés, autentikus cselekvés és szerepjátszás radikális relativizálásával teszi kérdésessé az alakok önzonosságát. „Mert az igazi okot titkolja, az biztos. Vagy ő maga sem tudja” – vélik egy idegenről, szentenciózusan összefoglalva e világ működésének lényegét, melynek nyomán bárki a kiismerhetetlen hatalmak ágensévé válhat átmenetileg, majd visszatérhet a hatalomtól független civil szerepkörébe, úgy, hogy egyik sem tekinthető az ő *voltaképpen*i pozíciójának.

Ebből pedig már az is látható, hogy a *Verhovina madarai* az előző Bodor-művek világelvvé emelt *action gratuite*-je helyett bonyolultabb morális képletekkel dolgozik, és szereplői sem állatiasan (sőt növényiesen) reflektálatlan lények. A bűnösség bizonyítása alárendelődik az okozatiságnak (a gyilkosság helyszínén érzett fémes szag vezet el Augustin lakatoshoz) és a nők sem pusztán adásvétel tárgyai (Danczura félreérthetetlen jelzésként bocskort vásárol Steliannak). És ismét releváns fogalmakká válnak bűn és büntudat is, még ha az átláthatatlan kontextus, illetve az ágencia és az önzonosság fenti problémái (vagyis hogy valaki minnek a nevében és egyáltalán kiként cselekszik) mélyrehatóan problematikusá teszik is használatukat. Az eddigieken túl a tizedik fejezet mutathatja meg talán legnyilvánvalóbban ennek a rendszernek a működését. A haldokló Balwinder megkéri az elbeszélőt, elégítse ki szexuálisan, mert neki már nincs hozzá ereje, aki azonban méltatlankodva elutasítja azt. Közben egy Kotzofan pópa nevű idegen érkezik a helységbe, akit Pochoriles – akiről persze máshol kiderülni látszik, hogy áruló – azzal vádol meg, hogy kém, amire a legfőbb bizonyíték ruháinak bogárszaga (a *bogárszag* a *Sinistra körzetben* mindig Mavrodin ezredeshez kapcsolódott). Az elbeszélő Balwinderhez küldi Kotzofant, aki hamarosan azzal tér vissza, hogy Balwinder meghalt, majd amikor rájönnek, hogy Kotzofan „hozzányúlt”, mint „piszok buzi”-t elkergetik a helységből, és rossz tanácsot adva neki az

elutazás módjával kapcsolatban, valószínűleg a halálát okozzák. Az elbeszélés módjából adódóan megítélhetetlen marad, hogy Kotzofan tényleg kém-e, mint ahogy az is, csapdáról vagy egyszerű felháborodásról van szó – Balwinder kívánságáról csak az elbeszélő tud, ám ő hallgat róla –, és ha csapda, mégis ki előtt kell látszatindokot kreálni Kotzofan elkergetéséhez és így tovább, hogy az egész történet magját képező nyilvánvalóan szemforgató nemi erkölcsről ne is beszéljünk.

Mindennek a legnyilvánvalóbb tanulsága, hogy minél tovább vizsgáljuk a *Verhovina madarait*, annál nehezebbé válik a *Sinistra körzet* újabb ismétlésének tekinteni azt – vagyis *Az érsek látogatásával* ellentétben most mintha felszíni hasonlóságokról és strukturális eltérésekről lenne szó. Sőt, ha meg akarjuk határozni a viszonyt közöttük, végső soron arra juthatunk, hogy mintha sokkal inkább a korábbi mű palinódiája lenne. A hatalom- és szubjektumfelfogás eddig említett különbségein túl ez akkor válhat végképp nyilvánvalóvá, ha megpróbálunk nyomára akadni a körzet fogalmának az új műben – és rájövünk, hogy annak csak hűlt helyét találhatjuk. A *Verhovina* világa ugyanis nem zárt, hanem nagyon is nyílt terep, ahol a szereplők számára nyugtalanító kontrollálhatatlanságban flangálnak mindenféle idegenek („Tudhatnád, hogy nagyon is nem mindegy, hogy járkál-e errefele idegen, és ismerjük-e vagy nem a szándékait”), és amelynek sorsáról nem helybeli, ha ki- nem is, de legalább megismerhető személyek döntenek, hanem egy átláthatatlan hatalmi struktúra – ami *Az érsek látogatásában* a távollévő érsek képében még csak gyenge szimbólum volt, itt világszervező elvvé válik. A valódi, külsőleg meghatározott határokat (hiszen itt – néhány egyedi esetet leszámítva – mindenki szabadon utazgathat és a Norvégiába való elutazás sem tűnik disszidálásnak) ilyen módon a helybeliek bezárkózási és értelmezési kísérleteikkel próbálják kétségbeesetten helyettesíteni, megpróbálva ellenőrzésük alá vonni a nyomasztóan határtalan világot. Reálisan (mint Kotzofan pópa elkergetése esetén) épp úgy, mint szimbolikusan (mint azokban az esetekben, amikor az elbeszélő már ismert hatalmi pozíciókhoz próbálja kötni az újabb felbukkanó személyeket, kétséges meggyőző erővel) vagy morálisan („Nem tudsz viselkedni, ez a te bajod. Nem vagy te ide való. Még ma megbeszéltem a dolgot Anatol Korkodussal. Neked is jobb, ha mielőbb elmész innen. / Kérlek, csak azt az egyet ne. Még ma összeszedem magam. Ígérem, mátol megpróbálok olyan lenni, mint ti.”)

Ez a bezárkózás pedig – melynek mitikus bázisa Eronim Mox meséskönyve, amely alapján elvileg minden jövőbeli esemény visszavonatkozatható egy múltbelire – egyfelől hanyatlástudathoz („Úgy látom, kezd errefele is betyár világ lenni.”), másfelől pedig a helység valós hanyatlásához vezet. A *Verhovina madarai* ugyanis bizonyos szempontból két részre oszlik: az első kilenc fejezetet, melyek a korábbi regényekhez hasonló térszerű hatást létrehozó, felbomlasztott időkezeléssel mutatják be az Anatol Korkodus halála előtti időket, egy ötféjezetnyi kóda követi – ebben a bár töredékesen, de lineárisan előrehaladó részben

pedig mintegy visszaáramlik a Bodor-prózába a történelmi idő, és végignézhetjük Jablonska Poljana elnéptelenedését és lakóinak megöregedését. A *Verhovina madarai*ban ez a hanyatlásnarratíva lép szervezőelvként a korábbi regények mesei történetmagjának helyére. Pontosabban: hanyatlásnarratívák, hiszen a regényben több, egymást relativizáló ilyen séma működik; megtudjuk például, hogy már a Czervenskyek, a terület egykori birtokosai is azért mentek el, jóval Anatol Korkodus érkezése előtt, mert „itt, a Medwaya és a Paltin lejtői alatt valami véget ért. Hogy itt hamarosan és végérvényesen minden megváltozik.”

Ezek a hanyatlástörténetek, az öregedés érzékletes leírásaival együtt – a kötet második fele az öregkori szexualitás témájára írott groteszk variációsorozatként is olvasható – elégikus hangulatúvá teszik a *Verhovina madarait*. „A vágy kezdett bizseregni a gerincemben: harmattól lucskosan kimásztam a fékezőfülkéből, és gyalogosan vágtam neki az útnak; letarolt hegyhátakon át, vaddisznócsordák csapását követve értem el napok múlva Pop Sabin erdejét, hogy újra megpillantsam Bogdanski Dolinát, ahol felnöttem.” – ezt az *Az érsek látogatásában* olvashatjuk, de mintha ez az ott még csak ebben az egyetlen, bár sokat idézett bekezdésben megjelenő viszony lenne az új regényben kibontva. Hogy a *Verhovina* világában valamiféle demokrácia vagy puha diktatúra működik, arra nem egyszerű válaszolni, ám ha nagyon máshogyan is, mint a *Sinistrában*, az embert megnyomorító, valamiféle ideális-autentikus létezését ellehetetlenítő berendezkedés ez is. A regény alaphangja mégis az élethez, és szükségszerűen az alternatíva nélküli, megvalósulható, konkrét élethez való ragaszkodás: ha a madarak visszatérése a szöveg utolsó bekezdésében a remény szentimentális szimbólumának tűnhet is, az mégis a természet legyőzhetetlenségére vonatkozik csak, amit egy néhány oldallal korábban olvasható részlet helyez perspektívába:

Eronim Mox, miután megismertette a madártej, kiváltképp a tejetén úszkáló habfelhőcskék készítésének a módjával, történetében, ki tudja miért, azokról az időkről is említést tesz, amikor már nem lesz ember a földön. Hogy ezek a felhők akkor is ugyanúgy fognak rohanni az égen, mintha valaki lennől csodálná őket. Hogy akkor meg minek, arról egy szó nem esik.

A *Verhovina madarainak* ez a talán legdirekterben értelmezhető pontja igencsak megfontolandó javaslat manapság, mikor a diktatúra éveivel együtt a diktatúrában leélt életeket is megkülönböztetés nélkül bélyegzik érvénytelennek.

És egyáltalán: anélkül, hogy lefordítható lenne – sőt talán ez a Bodor-regények közül az allegorikus olvasást leginkább ellehetetlenítő – ma létfontosságúnak látszó pontokon látszik képesnek önértésünket gazdagítani. A hatalom természetének újraértése, a monolitikus mi/ők-séma feladása, a határok, a szabadság, a morál kérdésének problematizálása mind olyasmí, amivel, úgy tűnik, meg kell birkóznunk, ha szembe akarunk nézni múltunkkal és jelenünkkel. A *Verhovina madaraitól*, ami a *Sinistra körzet* méltó párja, és 2011 talán legizgalmasabb és legfontosabb prózai alkotása, komoly segítséget kaphatunk mindéhez.

A gyöngyhalász

Sántha József

(Barna Dávid: Egy magyar regény. Libri, 2011)

Jóralóságában az ember esetleg rengeteg érzékenységet sérthet, míg ez a nyílt és tiszta lelkiület ugyanakkor kész arra, hogy gátlástalanul behatoljon a mérsékeltlen ostoba és önző környezete által tilosnak gondolt övezetbe. Már önmagában ennek a mondatnak az irodalom nyelvére való lefordítása is egy népmese hőseihez közelíti a szereplőket. Mert bármilyen vetületében nézzük is, az úriember és a kétes körülmények között a Ferenc József hídon fölszedett lány hibátlan jellemek, semmi törés nem áll be az olvasó értékítéletében a regény olvasása során. Szinte kivételesnek kell mondanunk ezt az emberábrázolást, szokatlanul bőkezűnek, ha úgy olvassuk, mint egy mai regényt, ha a dolgok helyi értékeit szeretnénk visszavetíteni a most valóságába. Még akkor is úgy van ez, ha az öregedő férfi Móríc Zsigmond nevezet alatt lett megkerülhetetlen figurája a múlt század magyar irodalmának, a lányka pedig Csibe néven lett kései írásainak és az *Árvácska* című regényének dickensi, dosztojevszkiji mélységeket felmutató hőse. Mindezt megtetézi az az írói visszafogottság, költőien megkonstruált naturalizmus, amellyel a két szereplő egyáltalán nem mondja el a saját történetét, mindezt feltételeken ismertnek tekintvén, csak kettőjük viszonyának szétválaszthatatlan egybeolvadására fókuszál. A regény legesetlegesebb és legspontánabb rétege, ahogy ez a két ember egymás mellé sodródik, hogy egyáltalán megismerik egymást, rátalálnak egymásra, és a regényben páratlan szükségviszással alig említődik, miért is fontos kettejük számára ez a kapcsolat. Ha az emberekben a dantei pokol körei rejtőznek, akkor ennek kibontása, bemutatása az író legfontosabb feladata. Itt azonban az irodalmi műveltségre hagyatkozik Barna Dávid, és anélkül, hogy tudnánk ezeket a bugyrokot, ismernénk a két ember korábbi életét, amelyre csak visszafogottan történik utalás, hiszünk a semmitmondó szavaknak, a mesterien fölényes, mégis mikroszkopikusan kimunkált félmondatoknak, esetlegességeknek, hogy pontosan azokat az előítéleteket szimulálják, amelyeket a művelt olvasó is tud Móríc Zsigmond rosszul sikerült házasságairól, az író által Csibének nevezett árva lány élettörténetéről.

Azt hiszem, a magyar irodalomtörténet egyik legrosszabb és íróilag legtermékenyebb házasságát kötötte a fiatal Móríc, amikor jellemében egy sokkal erősebb, őt uralni tudó hölgyet vett el. Csak mostanság megjelent naplójából egyértelműsíthető,

hogy az íróban az érzelmi és családi közösség zavara valamiként az idegenség látszatát kölcsönözte. Emberileg alig értelmezhető Holics Jankának az emberi helyzetállása, amikor halálával büntette és felszabadította Móriczot a további szolgálat alól. Egy életre való tartozást érzett az író mindig vele szemben, érzelmileg és más vonatkozásban is, hogy életüket összekötve valamilyen nem tehette boldoggá, amikor pedig regényei nőalakjaként a legkülönbözőbb jelmezbe öltöztette, próbálván megfejteni ennek az élethetetlen vonzalomnak minden

titkát. Ugyanez ismétlődik az egyébként a művészvilágban társat kereső író második választásában is, a Simonyi Máriával történt házasságában. Egy ünnepezt színésznőbe lesz szerelmes, aki az egész elrontott életét, három gyermekét felvállalja, de az író egyetlen pillanatra sem teszi boldoggá. Mindez csak elnagyoltan van megjelenítve a regényben, ahogy Csibe sorsa is, akiről még kevesebb információval rendelkezhet a Móricz életművét nem kellő alaposítással ismerő olvasó. Mindez az ismerethiány azonban csak a regény feszessége javára válik, hiszen a körmönfontan leegyszerűsítő, szinte naturalista stílus épp a legfontosabb pillanatokban válik nem mesterkelten költőivé. Hogy az író a legjobb értelemben kézbesíti az olvasó számára ezeket az emberileg hiteles, és egyáltalán nem konvencionális mondandókat, elég néhány kiragadott példa. A szállodában másodszor megjelenő egyéjszakai pár egy szobakulcsot kap: „Mégis a körte formájú esztergált kulcstartó zsirosan megkopott fáját az úri ember olyan ismerősnek érezte a tenyerében, akár egy régi angol hajóskapitány a kabinja ajtajának gombját.” (32) Vagy egy, a lánya látogatását leíró jelenetben: „Állongtak egy kicsit még így egymás mosolyában melegedve.” (74) Aztán egy mesterségesen, de mesterien komponált mondat, amely már befelé mutat, a sűrű rengetegbe, amelyet se meghaladni, se eltitkolni nem akarna az író (Móricz vagy Barna Dávid): „A hiábavalóság áriája zengett szívében folyamatos fortissimóval, mintha huszonöt éves lenne még csak.” (28) Mindeme legérdemesebb írókra valló stilisztikai pontosság és életszerűség alaposan kérdésessé teszi a kiadó verzióját, mi szerint egy jeruzsálemi sörözés során talált volna rá a szerkesztő a szerzőre, s a korszok alatt az esztétikai élvezetet nyújtó remekmű-sőralátétre, mint vak gyöngyhalász a királyi korona legékesebb díszítményére.

Eljutunk hamarosan a regényes fikció leglényegesebb nézőpontjához, a kezdetekhez, hogy mindezen magyar íróról szóló életrajzokat egy, a zsidóságot húszévesen, és megkerülhetetlenül felvállaló fikciónak tűnő író mondja el nekünk. Leckét kapunk magyarságunkból, szeretném mondani, hogy zsidóságunkból is. Hiszen az ember magányos fajta, és Móricz Zsigmond a har-

mincas években még ennél is magányosabb volt. Ha elfogadjuk külső szemlélőként, hogy miért éppen a magyar valóság avatott, ám a legkevésbé sem világirodalmi rangú szerzőjét tekinti a Jeruzsálemben élő, oda a szabad választása révén kerülő író kulcsfigurának, el kell tekintenünk lényegében a dokumentarista, pompásan megírt részletektől, amennyiben Kolozsváron élő nagyanyja dedikáltatta a frissen visszacsatolt országrészben az általa csodált íróval egy regényét, s anyja is ebben a városban született, csak három évesen került fel Budapestre, ahol zsidóságát a szocializmus éveit feledve, nem adott semmit át a fiainak ebből a hagyományból, nekik kellett kiásniuk a rendszerváltozás után, mint egy a világ értelmetlenségét megszüntető reális tudatot, ahol a magával cipelt Móricz-regény mégis a leghitelesebb kulturális élménye marad.

A regény látszólag egyszerű és minden pillanatában jól motivált részletei lassan mégis szakadozottakká válnak. Ennek egyik központi része, a Rózsa Sándort és a palesztinok ellen elkövetett szörnyű mészárlás során elhunyt Baruch Goldstein sorsát párhuzamba állító fejezet ad korlátozott értelmű felvilágosítást. A harc az emberekben sokkal tovább és nagyobb szenvedélyek mentén dúl, mint azt a hatalom érdekei megkívnák. A magyar betyár Szamosújvári sírja körül állongó író, és a zsidó terrorista emlékhelyén merengő izraeli állampolgár már érthetetlenül messze kerül egymástól. A karikás ostor és a Kalasnyikov párbeszéde visszavezet egy, még az előbbieknél is rejtettebb, kibeszélhetetlen párhuzamhoz. Olykor az az érzésünk, mintha leszálltunk volna a regény vonatáról, hiszen a történelmi korokat és aznap aktuálisitást is magába foglaló kitérők már alig érintik Móricz Zsigmond egyéni sorsát. Mintha választalanul maradna a mű középpontjának szánt, a zsidó–magyar sorsközösséget és a vézskorszakot érintő problematikája. Minden értelmezési lehetőség újra és újra visszautal Móricz és Csibe szerelmi kapcsolatára. Ennek központi eleme a *kitaszítotttság*. A nagy író nemzedéke tagjaival is személyes, familiáris, érzelmes viszonyt ápolt, Adyt, Krúdyt, József Attilát nem mint nagy művészeket, hanem mint különös, tragikus lelkeket szerette. Holics Janka és a vele való házassága egész életművén végigvonuló aranyszál. A második házasságában is csalódott író az árva Csibe-Katában annak a mélységesen mély titoknak a nyomára bukkan, hogy mi is számára tulajdonképpen a művészet. Míg nagy regényeit talán a hősök helyzete, a lehetőségeik beszűkítette nagyság gyötrő, önpusztító tudata, és ennek a teátrális megnyilvánulása teszi már a korában is korszerűtlenné, a novellák legjava a kitaszítotttságról szól, a szociális érzékenység olyan fokáról, amellyel pályatársai egyáltalán nem rendelkeztek. Móricz Krúdyhoz hasonlóan nem túrhette, ha társaságában a műveiről, egyáltalán az irodalomról beszélnek. Mindezek művi termékek voltak, talán úgy képzelte, a tenger mélyéről felhozott igazgyöngyöknek kevés köze van a gyöngyhalász figurájához, szenvedése, amiért alászállt, semmiképpen nem testesült meg a természet alkotta drágaságokban. Van azonban egy rétege az emberi-nyelvi megnyilvánulásainak, ahol tetten érhető az ő nagyon is életszerű esztétikája. Ezen a nyelven beszél

a Ferenc József hídról leugrani készülő Csibe („Maga mit csinál itt?” „Be kéne ugrani.” „Miért nem ugrott már be?” „Nézem, hogy tán a partról könnyebb.”), és ez a végtelenül alászálló és empatikus nyelv az író igazi anyanyelve is. („Angyalom, hoznál egy pohár bort? Rákívántam.” – 118) Ezt a Móriczot jeleníti meg Barna Dávid, az utánozhatatlanul természetesen, a mindenkitől különállóan esendőt. A regény legnagyobb pillanatai ezek, amikor Péterkét látogatja meg Zagyvahalmon, ahogy Nagynéval beszél, és izgalommal tölti el a tyúkhúsleves, amikor a szolnoki szállodában katonákat vág az „örökbe fogadott unokájának” a kacsasültből, és a Csibével való találkozás utáni idő, a vele való együttlét minden pillanata. Móricz megértette, hogy vannak sorstársai is, nemcsak pályatársai.

A szerelmük, vagy talán az érzelmi egymásrautaltságuk teljes kibomlása, őszintesége és a mások számára eme tények botránnyos volta életében csak szűrtén jut vissza hozzájuk, a három Móricz lány esetleges leányfalui látogatása alkalmával, amikor cselédként bánnak Csibével, az ősz, öreg isten nevetséges Lear királyként foltozgatja a családi békét, amely azonban eszméletlen teste fölött egyetlen pillanat alatt megszünteti a látszólagos idillt: „Ezért szült ő is gyereket, ebbe a térbe, ebbe az örvénybe szülte meg a gyönyörű kis fiacskáját tavaly. Ezért szült tegnap fiút Anna. Ezeknek ide. Ide a kanapé elé a padlóra. Apuka öröme, Nagypapáéra. Aki úgy ráng itt hálóingben a kitarítottja előtt, mint egy eszelős.” (124) A betolakodó, az idegen, a fattyú gyűlöletük tárgya lesz. Csibe-Kata kivonulása Móricz temetése után a gazdáját veszítette birodalomból jelképesen egy másik tragédiát is felelevenít. Zsóka arra számít, hogy valamiféle előjoggal kíván majd élni apjuk „ágyasa”, de ő nem várja be a jogos tulajdonos „elegánsan alázó retorikáját”, némán és döbbenet távozik a házból, amely otthona volt, egyetlen szó nélkül hagyja el ezt a gyűlöletre átrendezett világot. A regény eme pontján érintkezik a magyarországi zsidó származású magyarok sorsa Csibéével. Az értelem halott, a gyűlölet újraszántja a természetet, a tölgyerdőt kiirtják, haszonnövényeket vetnek az özek, egyszerűak otthona helyére. Csibe kivonulása a Móricz család életéből egy nyitány is, férjével majd egy könyvesbolt galériáján nyomdagépen gyártja a hamis igazolványokat 1944 karácsonyán az arra rászorultaknak.

Még egy üzenetet rejt el az író a könyv elején, egy héber nyelvű sort, amely szó szerint körülbelül annyit jelenthet: Köszönet a magadnak épített házért (hajlékért). Kettős jelentésében újra csak összekapcsolja mindez Csibe és a magyar zsidóság vézskorszakbeli sorsát, az itt élők idegenségérzetének soha el nem múló fájdalmát. Ugyanakkor rejtélyes módon a szöveg nem teljesen hibátlan, a *ház* szót nem jobbról balra (héberül), hanem balról jobbra kell olvasni. Gyaníthatóan újabb írói turpisság, ahogy a jeruzsálemi fiatal magyar író legendája is a fikció egy bizonyos pontján szándékosan és hiteltelenül túllő a célon. Azt állítja, hogy Móricz állapotos „nevelt lánya”, azaz Kata-Csibe mentette volna ki az író apját kisgyerekként a gettóból. Az árulkodó véletleneknél mindenképpen nagyszerűbb ez a könyv, az írói álarccéjja pedig maradjon a recenzens számára megfejtetlen.

Tarján
Tamás

Smirno a köbön

(Vörös
István:
Keresztelés
özönvízzel.
Noran,
2011)

Ki ne olvasott volna – ha kedveli és kultiválja a műfajt – olyan krimi, amelyben a nyomozó a gyilkos? Agatha Christie-nél is akad rá híres példa. Az sem ismeretlen fogás a detektívregényirodalomban, hogy a történet egyes szám első személyben beszélő előadója (általában látszólag az életben maradtak közül a bűneset legfőbb érintettje vagy megszenvedője, netán a legfékezhetőbb kíváncsi), miközben buzgón igyekszik felgöngyöltetni a titokzatos szálakat, maga bizonyul a törvénybe ütköző végzetes cselekmény elkövetőjének. Ebben a nemben számomra az 1933-ban elhunyt svéd író és világjáró, Samuel August Duse tollát dicséret *Dr. Smirno naplója* a legemlékezetesebb. S. A. Duse műve természetesen magyarul is megjelent sok évtizeddel ezelőtt, természetesen 1 pengőért (kevésbé természetesen: egy bizonyos *Szine-java* elnevezésű sorozatban).

Vörös István – tájékozottságába bőven belefér, hogy olvasta a könyvet, bár talán inkább nem – alaposan túltesz doktor Smirnon. Két elbeszélőt foglalkoztat, akik közül az egyik (fizikus) beszél el a másikat (pap, majd potenciálisan történelem-tanár), bár az utóbbi nem rest bizonygatni személyének teljes függetlenségét és nem irodalmi (más által megírt), hanem szuverén létét. Az előbbi így kezdi: „Nem vagyok gyilkos. Igaz, nem is vádol senki gyilkossággal. Nincs is vád ellenem” – a másik viszont beismer egy gyilkosságot, noha ezzel nincs egyedül, mert az áldozat lányai is magukra vállalják – egymást vádolásukat félretéve, külön-külön –: az ő lelkiükön szárad apjuk egy özönszerű esőzés után bekövetkezett halála. Van-e vád vagy nincs? Van is, nincs is, kettes számú hőnök ellen is, más ellen is, de ugyanígy senki ellen. Az állandó elbizonytalanítás-elbizonytalanodás hatására a 226., utolsó oldalhoz egyre szkeptikusabban elérkező olvasó hajlamos arra szavazni: Vörös István az, aki eltette láb alól e regényét.

A keltezés tanúsága szerint 1996 és 2004 között keletkezett *Keresztelés özönvízzel* a „befejezhetetlen krimi” titulussal egyedíti magát, melyet a kortárs magyar irodalom odaadó, de tapasztalt híve, tudva többek közt Szilasi László *Szentelek hárfája* (2010) című „intellektuális krimijéről”, továbbá a Kondor Vilmos-detektívregények folyamatos-folytatásos sikeréről (kezdvé a 2008-as elsővel: *Budapest noir*) és a modern krimi-elméle-